

religijsko-svjetonazorskim tradicijama, poziva ih za sugovornike kako bi bolje osvijetlili problem i pridonijeli boljem uvidu i spoznaji.

Knjiga odaje profiliranu znanstvenicu koja je izvrsno verzirana u metodologiji znanstvenog rada. Budući da dobro poznaje utjecajne strane jezike, engleski, njemački i talijanski, to joj omogućuje komparativnost i poznavanje tema koje su hrvatskoj čitateljskoj publici malo poznate. Autorica teologe upoznaje sa suvremenim pedagoškim i didak-

tičkim strujanjima, a pedagoge s novim teološkim razmišljanjima. Neka od tih razmišljanja gotovo su nepoznata u hrvatskim odgojnim znanostima, koje se gotovo uopće ne dotiču religijskog i teološkog promišljanja.

Knjiga će pridonijeti interdisciplinarnom dijalogu u znanosti u Hrvatskoj, a posebno će unaprijediti status religijske pedagogije među odgojno-obrazovnim znanostima u našem kontekstu.

Filip Jelavić

Nikola VRANJEŠ, *Za novi život u Kristu. Prilozi pastoralu sakramenata, Glas Koncila, Zagreb, 2017., 207 str.*

Za novi život u Kristu. Prilozi pastoralu sakramenata naslov je knjige riječkoga pastoralnog teologa doc. dr. sc. Nikole Vranješa, koju je objavila izdavačka kuća Glas Koncila. Knjiga osim uvida, zaključka, kratica, popisa literature i kazala imena, sadrži sedam poglavlja koja prate klasičnu shemu nazivlja sakramenata:

1. Krštenje kao početak novog života
2. Potvrda kao snaga novog života
3. Život prema euharistiji
4. Pomirenje kao obnova života
5. Bolesničko pomazanje kao izraz skrbi za život
6. Sveti red u službi novog života
7. Ženidba u službi života.

To vrijedno kratko djelo doc. dr. sc. Nikole Vranješa bavi se određenim

pitanjima iz pastoralu sakramenata danas i to iz teološko-pastoralne perspektive. To nije cjelovit prikaz pastoralu sakramenata niti njegovih izazova. Toga je svjestan autor, ali toga bi trebali biti svjesni svi koji će imati u rukama ovo djelo. Odmah na početnim stranicama knjige, sâm autor usmjeruje kako treba razumjeti njegovo djelo. Autor kaže da »ovo djelo nije iscrpan pregled pastoralu sakramenata, niti teološko-pastoralnih odgovora na sve pojedine problematične pojave vezane za to područje crkvenog djelovanja. Ovo djelo treba promatrati više kao pomoć u teološko-pastoralnom promišljanju o življenju milosti sakramenata, te o konkretnom pastoralnom djelovanju kojemu je bitan cilj pomoći tomu i takvo-

mu življenju. Područje pastoralna sakramenata po sebi je vrlo široko i zahtjevno. Ovdje osvjetljavamo tek jedan njegov dio sa željom da promišljanja koja se ovdje nude pomognu što kvalitetnije mu kršćanskom življenju po sakramentima« (str. 6–7).

Svoja razmišljanja o pastoralu pojedinog sakramenta autor stavlja u kontekst (novoga) života. Prvih pet poglavlja su kraća poglavlja, dok su zadnja dva poglavlja vidljivo duža.

U prvom poglavlju *Krštenje kao početak novog života*, autor naglašava da krštenje »unosí sasvim novu milosnu dinamiku u čovjekov život. Ta dinamika ima i sasvim jasne povijesne konture koje se trebaju zrcaliti u uključivanju u život i djelovanje Crkve, zajednice Kristovih učenika, kao i preuzimanje suodgovornosti za njezino poslanje« (str. 9). To je veoma važna stvarnost svake krštene osobe i nju bi se trebalo trajno poseđivati.

Većina kršćana primaju sakrament krsta kao mala djeca i zato bi, prema autoru, trebalo obnoviti pastoral sakramenta krsta male djece. Autor uočava neke suvremene trendove i izazove što se tiče slavlja krštenja djece u Republici Hrvatskoj. Tako u tom kontekstu donosi razmišljanja o pripravi roditelja i krsnih kumova te o tome kako bi se ta priprava trebala oblikovati. Svjestan je nužnosti mistagoškog pristupa tom sakramentu kako bi svaka krštena osoba mogla rasti u obilježenosti odrednica sakramenta krsta i što svjesnije živjeti s

plodovima krštenja na osobnoj, obiteljskoj, župnoj i društvenoj razini.

Potvrda kao snaga novog života naslov je drugog poglavlja knjige. Ono što autor u poglavlju ističe samo je logičan nastavak izrečenog u prethodnom poglavlju. Osvrće se na pripravu za sakrament potvrde koju treba obnoviti. Te su činjenice svjesni svi koji su izravno ili neizravno uključeni u pripravu potvrđenika za sakrament potvrde. U čemu bi se odražavala obnova pripreme za sakrament potvrde? Nužno je staviti jači naglasak na mjesto potvrđenika u župnoj zajednici, povezati pastoral potvrde s pastoralom mladih te odgajati potvrđenike za kulturu dragovoljnosti. Priprava za sakrament potvrde, a s njom i katehetski susreti u župnoj zajednici, nužno trebaju (u)voditi u iskustvo vjere i to obnovljenim, i novim generacijama mladih razumljivim, prihvatljivim i suvremenim načinima ostvarivanja.

Sljedeće poglavlje pretresa odnos kršćana prema sakramentu euharistije i nosi naslov *Život prema euharistiji*. »Živjeti kršćanski na zemlji u punom i pravom smislu znači živjeti euharistijski, živjeti za euharistiju i od euharistije« (str. 33). To bi značilo da euharistija treba imati središnje mjesto kako u osobnom životu vjernika tako i u cjelokupnom pastoralno-katehetskom djelovanju same župne zajednice. Stoga je važna kvaliteta sudjelovanja vjernika u samom euharistijskom slavlju. Da bi se došlo do potrebne kvalitete, ne smije

izostati odgoj za euharistijsko slavlje koji prati sve životne dobi vjernika.

Pomirenje kao obnova života naslov je četvrtog poglavlja. O sakramentu pomirenja imali smo prigodu intenzivnije promišljati u ne tako davno završenom Izvanrednom jubileju milosrđa. No o tom sakramentu uvijek je poticajno razmišljati jer svjesni smo osrednjosti pristupa samom sakramentu. Ističući *bolne* točke pristupa slavlju sakramenta pomirenja, autor zaključuje da sakrament pomirenja »kao izričaj slavlja koje se ponavlja, upravo omogućuje uvijek novi iskorak prema boljem i kvalitetnijem, zrelijem i zauzetijem, a to znači i svetijem i kreposnijem kršćanskom življenju. Zato je važno njegovu ponavljajuću dinamiku shvatiti upravo u perspektivi duhovno-egzistencijalne novosti, milosne svježine, kršćanske nade koja potiče hrabrost i ustrajnost na putu rasta i sazrijevanja u vjeri i ljubavi« (str. 55). Ispravan odgoj za slavlje sakramenta pomirenja uvelike pomaže takvom shvaćanju i prihvaćanju sakramenta pomirenja kao obnove života darovanog od Boga Stvoritelja.

Prelijepe i poticajne misli izrečene su o sakramentu koji vjernici, na žalost, još uvijek u velikom broju nelagodno primaju, koji primaju s određenom dozom neopravdanoga straha i vidljivim izbjegavanjem. Takav stav vjernika nije išao u prilog spasenjskom slavlju sakramenta bolesničkog pomazanja. Peto poglavlje knjige zato nosi naslov *Bolesničko pomazanje kao izraz skrbi za život*. Sâm na-

slov toga poglavlja dovoljno govori. »U prilici teže i teške bolesti, koja u mnogim slučajevima već može biti naznaka i smrti, kršćaninu stoji na raspolaganju milosno uporište sakramenta bolesničkog pomazanja. Ovaj sakrament je posebice određen zaštitom i potpomaganjem života« (str. 59). Autor ističe kako je nužno povezati skrb za sakrament bolesničkog pomazanja s cjelovitim pastoralom bolesnika, što je i zadaća i odgovornost čitave Crkve. Veliku ulogu u ostvarenju te zadaće i odgovornosti imaju župne zajednice kao i ustanove u kojima, po njihovu opisu djelovanja, slavlje sakramenta bolesničkog pomazanja posebno dolazi do izražaja. Nadalje, autor odlično primjećuje da »jedna od najtragičnijih posljedica bolesti i patnje nije samo fizička ili psihička bol, već narušavanje zajedništva s drugima« (str. 63). Bolesna osoba i zajedništvo tema je o kojoj bi se dalo jako puno govoriti. Bolest kod svakoga može potencirati egzistencijalno i vjersko dovođenje u pitanje zajedništva bolesnika s Bogom, ali i sa svojim najbližima, djecom, obitelji, rodbinom i prijateljima. Stoga autor vidi snagu i ljepotu sakramenta bolesničkog pomazanja kao manifestaciju obnove milosti zajedništva. U poglavlju o sakramentu bolesničkog pomazanja utkane su i misli pape Franje iz njegove najnovije postsinodalne apostolske pobudnice o ljubavi u obitelji *Amoris laetitia*.

Nakon obrade prvih pet sakramenata po klasičnoj podijeli slijedi opširnija

obrada sakramenata služenja, što se očituje i u opsežnosti poglavlja koja tematiziraju sakramente svetog reda i ženidbe.

Sveti red u službi novog života naslov je šestog poglavlja knjige doc. dr. sc. Nikole Vranješa. »Taj sakrament određuje svećenika kao posebnog Božjeg poslanika odabranog i posvećenog za sa svim specifičan oblik služenja u Božjem narodu, služenja koje se ostvaruje kroz dimenzije navješćivanja, posvećivanja i vodstva, te u širem smislu izgrađivanja crkvene zajednice na različite druge načine, sudjelovanja u karitativnoj aktivnosti Crkve, te u najširim segmentima svećeničkog doprinosa evangelizaciji u svijetu« (str. 69). Upravo se ta teza razvija u podtemama poglavlja o sakramentu svetog reda. Kao služitelji novog života u Kristu »svećenici su pozvani najprije sami biti ispunjeni tim životom« (str. 70) jer će kao takvi moći graditi ispravnu sliku Boga kod ljudi, kao i kvalitete i sadržajnost zajedništva povjerenih im vjernika. Autor tematizira uvijek aktualne teme iz teologije i duhovnosti prezbiterata kao što su: svećenik – izgraditelj zajedništva Crkve i župne zajednice, svećenik – kateheta, učitelj i odgajatelj, svećenik i karitativno služenje zajednice, važne duhovne i psihološke pretpostavke službe u svjetlu svećeničkog identiteta te pastoralno i duhovno vodstvo.

Zadnje poglavlje knjige nosi naslov *Ženidba u službi života*. Obitelj je veoma važna za svakog čovjeka. Jedna od neodgodivih i ključnih obveza Crkve

jest služenje u skrbi za brak i obitelj. Gledano iz perspektive pastoralnoga braka i obitelji, priprava je »jedan od ključnih aspekata djelovanja od kojega u bitnome ovisi uspjeh i ljudska i kršćanska vrsnoća budućeg bračnog i obiteljskog hoda dvoje mladih ljudi. U tome smislu nužno je pred očima imati pripravu u što cjelovitijem smislu« (str. 118). U poglavlju se razvija razmišljanje o daljnjoj, bližoj i neposrednoj pripravi, vremenu zaručništva te o određenim vidovima pastoralnoga braka i obitelji. Istaknute su žurne zadaće u povezivanju župnog pastoralnoga i drugih inicijativa za obitelj. To poglavlje završava elementima i perspektivama pastoralnoga braka i obitelji danas prema nauku pape Franje.

Knjiga doc. dr. sc. Nikole Vranješa nije velika po broju stranica, ali je zato jasna i jezgrovita. Ne bi trebala ostaviti nikoga ravnodušnim, a pogotovo ne one koji su izravno ili neizravno, u bilo kojoj mjeri uključeni u planiranje, programiranje i ostvarivanje pastoralnoga sakramenata.

Naziv knjige je *Za novi život u Kristu. Prilozi pastoralu sakramenata*. Imenica život se javlja u naslovu knjige, ali i u naslovu svakog poglavlja u kojem se tematizira i problematizira aktualizacija određenog sakramenta u životu vjerničke zajednice i samih vjernika. Imenica život poveznica je s kojom se ulazi u tematiziranje i problematiziranje ostvarivanja pastoralnoga sakramenata. Želi se na jasan način istaknuti *novi život* koji svaki kršćanin dobiva sakramentom krsta te razvi-

janje i njegovanje toga života po ostalim sakramentima kako bi se taj život mogao ostvarivati u svoj punini Božje zamisli. Nije dovoljno primiti samo sakramente, nego je potrebno *po* i *sa* sakramentima vidljivo i djelatno živjeti vlastitu općeljudsku i vjerničku svakodnevicu. Potom vjernici daju svjedočanstvo života da su uistinu Isusovi učenici i učenice.

Autor ove knjige priznaje da njegovu djelo ne donosi cjelovit pregled pastoralna sakramenata niti njegovih izazova. On ukazuje na neke od važnih elemenata pastoralna sakramenata kao i na mogućnosti njegove obnove i unapređenja. Također želi »produbiti uvide pastoralne teologije s obzirom na ovo središnje područje djelovanja Crkve, ali u isto vrijeme, pomoći svećenicima, kao i svim drugim pastoralnim subjektima, u konkretnom zauzimanju oko snažnijeg i bogatijeg pastoralna sakramenata« (str. 8). Zato ovo djelo treba tako prihvatiti i obogatiti se njegovim mislima i poticajima.

Već smo u pregledu poglavlja istaknuli da autor tematizira i problematizira određene trendove i izazove s kojima se susreo u pastoralu sakramenata. Čitatelji veoma lako mogu potencirati i neke druge trendove i izazove vezane uz određeni sakrament, a autor ih nije donio ili ih nije dovoljno naglasio u svojem izlaganju. U toj se činjenici također može očitovati posebnost i poticajni karakter knjige. Čitatelji nisu samo pasivni čitači, nego i aktivni promišljatelji aktualne pastorage prakse vezane uz pripremu za sakramente, vjerničko slavlje sakra-

menata te života *po* i *sa* sakramentima! Tako se rađa i ostvaruje željena interakcija čitatelja i autora, što je želja svakoga tko napiše neko djelo. Nada svakog autora, a u ovom konkretnom slučaju pastoralnog teologa, jest da mu djelo ne izvrši samo na polici za knjige!

Knjiga predstavlja svojevrsan izazov svima koji se bave pastoralom sakramenata kako bi iskreno analizirali vlastiti rad te intenzivnije razmišljali i donosili konkretnije primjenjive, suvremenije i životnije modele rada u određenim segmentima pripreme – slavlja – života *po* i *sa* sakramentima. U tom svjetlu, uistinu su dobrodošli fragmenti razmišljanja autora doc. dr. sc. Nikole Vranješa o pastoralu sakramenata koji se itekako mogu dalje promišljati, produbljivati i razvijati.

Razmišljanja predstavljena u knjizi mogu poslužiti i u raznim oblicima katehetskog rada s odraslima jer su iznesena životno i crkveno te razumljivim jezikom, lako shvatljivim širem krugu vjernika.

Vjerujemo da će knjiga naći put do adresata kojima je namijenjena. To su svećenici, redovnici i redovnice uključeni u svakodnevno ostvarivanje pastoralna sakramenata u župnim zajednicama i ostalim ustanovama. Nadalje, vrijedne retke u knjizi naći će i vjeroučitelji i vjeroučiteljice u osnovnim i srednjim školama s kojima mogu obogatiti govor o sakramentima u nastavi katoličkog vjeronauka. Ne treba posebno isticati da se u knjizi nalazi građa potreb-

na studenticama i studentima teoloških učilišta te da će i vjernici laici imati mogućnost pomoću knjige preispitati vlastiti život *sa i po* sakramentima.

Čestitamo autoru na objavljenom djelu s nadom i željom da i dalje nastavi produbljivati misli napisane u knjizi!

Josip Šimunović

Đurica PARDON, *Teologija zemlje u metaforici proroka Hošee, Glas Koncila, Zagreb, 2017., 460 str.*

Solidno opremljeni tvrdi uvez knjige na poleđini u lijepim bojama prikazuje plodnu zemlju obasjanu blagim suncem s navodima recenzenata. Za izdavača stoji mons. Ivan Miklenić, urednik je prof. dr. Božo Lujčić te su navedeni recenzenti: dr. Nikola Hohnjec, dr. Božo Lujčić i dr. Karlo Višaticki. Nanizani su i drugi podatci o uređivanju iz *Glasa Koncila*. Posrijedi je doktorska disertacija, pa se navodi izričito dopuštenje za izdavanje Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U riječima zahvale na istaknutom mjestu stoji ime prof. dr. Bože Lujčića, mentora Pardonova magistarskog i ovdje predstavljenoga doktorskog rada.

Sam izbor teme je nov za našu pa i stranu teološku sredinu. Ta je tematika posebno prisutna u anglosaksonskoj, donekle i u njemačkoj biblijskoj teologiji. Posebno je za naše prilike obrada te teme značajna jer se nedavno u Domovinskom ratu vodila borba za očuvanje vlastitoga životnog prostora. Tako je omogućeno očuvanje i izgradnja identiteta naroda. Tu je i opća zabrinutost s obzirom na ekološka pitanja i probleme ko-

ji su sve prisutniji u današnjem svijetu. Zadnjih godina i opet naš narod koji je srastao, živio sa zemljom i od zemlje napušta svoju zemlju i iseljava iz nje, tražeći bolji život. Tako je ta tematika aktualna upravo za naš prostor i naše vrijeme. Sama tema knjige međutim ohrabruje za teološka istraživanja i potvrđuje da se biblijska poruka može aktualno prenijeti i u iskustvo suvremenog čovjeka.

Autor je pristupio obradi na osoban način. Nakon predgovora i zahvala, slijedi sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku. Stoje dvije stranice sadržaja, pa kratice kapitalnih teoloških djela i važnih biblijsko-teoloških časopisa i konačno stoji opći uvod u tekst disertacije. Inače je u uvodnim dijelovima autor prikazao zanimljivu teologiju zemlje u pojedinim skupinama biblijskih spisa Starog zavjeta, pri čemu je stupnjevito sužavao pozornost na metaforiku Knjige proroka Hošee o zemlji. Uvodeći u metodu gledanja Hošeine poruke kroz prizmu metafore u shvaćanju i načelima suvremene hermeneutike, Đ. Pardon je pokazao pravu originalnost: sučelio je metafore Hošeina vremena (VIII. stolje-